

Роль самоменеджменту в стратегії професійної самореалізації викладача ВНЗ

Яна АБСАЛЯМОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент Національного авіаційного університету

Нині, зважаючи на те, що актуалізується увага до питання розуміння особистості, її особливостей, потреб, різних виявів, проблема розвитку і реалізації особистісного потенціалу фахівця розглядається в якісно новому аспекті. Сучасні соціально-економічні пріоритети розвитку суспільства зумовлюють суттєві зміни в цілях, змісті та результатах підготовки нової генерації фахівців, у тому числі викладачів ВНЗ. Для них мають бути властиві: творча ініціативність, конкурентоспроможність, професійна та соціальна мобільність для задоволення особистісних, освітніх і професійних потреб; неперервне підвищення наукового, культурного та професійного рівнів; активне впровадження в навчально-виховний процес новітніх педагогічних концепцій, сучасних технологій навчання і виховання, що особливо важливе в умовах реалізації Болонського процесу. Все це стає можливим завдяки саморозвитку особистості і виявляється в процесі фахової самореалізації викладача, якщо він свідомо вирішив присвятити себе науково-викладацькій діяльності у ВНЗ та прагне досягти в ній значущих результатів.

Термін «самореалізація» (self-realisation) вперше вміщено в «Словнику з філософії та психології» (1902 р.). У психологічній літературі акцентується на наявності розбіжностей в інтерпретації понять «самореалізація» та «самоактуалізація», що пов'язано з орієнтацією відповідно на зовнішній або внутрішній аспекти життєдіяльності особистості. Крім того, досить близькими за змістом і вживаними різними науковцями є поняття «самореалізація», «самовизначення», «самоактуалізація», «самоздійснення». Узагальнюючи ідеї науковців [1–6], зазначимо, з огляду на характеристику життєвого шляху особистості у контексті фахової сфери – від початкового становлення професіонала до завершення професійної кар'єри – це явище розглядається як процес реалізації професійного потенціалу людини, що постійно розвивається, тобто, реалізація її індивідуальності за допомогою власних зусиль і взаємодії з іншими людьми.

Професійну самореалізацію викладача ВНЗ ми вважаємо певним способом життєдіяльності людини, який виражає процес набуття нею необхідних фахових знань, умінь, навичок та якостей у міру виникнення потреби в них, що триває протягом усього періоду професійної діяльності після здобуття базової освіти і характеризується певною стратегією.

Зазначимо, що **проблема** професійної самореалізації особистості вже досліджувалася вченими у різних аспектах, проте не приділялася увага вивченню її стратегії щодо викладача вищого навчального

закладу. Саме тому **метою** нашої наукової праці є дослідження означеного питання.

Для досягнення поставленої мети ми вивчили передусім результати наукових досліджень, пов'язаних із питаннями професійної самореалізації фахівців, а також стан розробленості проблеми щодо викладачів ВНЗ.

Розглядаючи становлення викладача як процес, що розпочинається після закінчення загальноосвітньої школи, ми виокремили в ньому такі етапи.

I. *Етап початкового професійного становлення фахівця.* Він припадає на період його навчання у ВНЗ, є реалізацією професійного самовизначення особистості і результатом профорієнтації. Підготовка фахівця у ВНЗ відбувається з метою формування його професійної готовності і характеризується засвоєнням базових фахових знань, відповідних умінь і навичок як основи для подальшого вдосконалення та розвитку в певних умовах. Продукт цього етапу – дипломований фахівець-початківець, готовий розпочати професійну викладацьку діяльність у конкретних умовах ВНЗ, і має сформованими певні базові компетенції.

II. *Етап професійної адаптації як пристосування до конкретних умов діяльності.* Йдеться про діяльність у галузі і на робочому місці після завершення навчання у ВНЗ або під час зміни виду діяльності, місця роботи тощо. Згідно з висновками наших попередніх наукових досліджень проблеми професійної адаптації викладача іноземних мов до роботи у вищих технічних навчальних закладах (ВНЗ),

професійну адаптацію було визначено як складний процес пристосування педагога у початковий період роботи до особливостей місця роботи та організації праці. В результаті цього відбувається повне оволодіння молодим викладачем специфікою фахової діяльності в умовах ВНЗ, що охоплює систематизацію набутих раніше та засвоєння нових знань і вмінь, необхідних для її успішного виконання, формування професійно важливих особистісних якостей, «злиття» з педагогічним колективом [7]. Тут можна виділити три підетапи [там само].

1. *Початковий* (орієнтувальний) – під час якого відбувається орієнтування молодого викладача в конкретних умовах професійної діяльності у ВНЗ, відображення в його мисленні педагогічних проблем, формулювання відповідних завдань та намагання розв'язати їх.

2. *Просунутий* (моделювальний) – набуття практичних навичок у проведенні занять та прагнення до наукової діяльності. Тобто, сутність моделювального етапу полягає в проектуванні та конструюванні можливих способів розв'язання сформульованих раніше педагогічних задач на основі аналізу різних дидактичних теорій та методичних концепцій і виборі та реалізації більш доцільних способів. З початком такого професійного функціонування актуалізується потреба молодого викладача в самоаналізі своїх дій з погляду педагогічної доцільності.

3. *Повної адаптованості* (творчого самовираження) – найсприятливіший для активізації розвитку творчості молодого викладача, який уже не є новачком на робочому місці, оскільки наявна повна педагогічна адаптованість: усвідомлення та закріплення теорії і методики викладання предмета, оволодіння методами та прийомами викладання й активізації навчально-пізнавальної діяльності та їхнє комбінування, формування культури педагогічної діяльності (стилю, педагогічного мовлення, здібностей), розуміння специфіки викладання та наукової діяльності у ВНЗ, спрямованість до педагогічної майстерності. Викладач уже не відчуває себе початківцем, у навчально-виховному процесі виявляє себе як самостійна, ініціативна особистість, що прагне підвищувати рівень професійної майстерності та стає «творцем» як навчально-виховного процесу, так і подальшого власного розвитку.

Продукт цього етапу – фахівець, готовий до свідомого самовдосконалення.

III. *Етап безпосередньої самореалізації фахівця в подальшій трудовій діяльності*, що триває до її завершення. Після вивчення наукових джерел ми з'ясували, що професійна самореалізація викладача на цьому етапі, по-перше, є видом соціально-рольової самореалізації; по-друге, сприяє самовизначенню людини у сфері діяльності; по-третє, виражає реалізацію конкретно людиною потреби постійно набувати або вдосконалювати необхідні фахові знання, вміння, навички як готовності до освіти впродовж життя. Вона нерозривно пов'язана з прагненням самої людини до систематичного,

регулярного набуття, оновлення і поповнення відповідних знань, умінь, навичок, в яких відчувається потреба через зміни дійсності або зміну її сприйняття і усвідомлення та спрямована на оптимізацію навчально-виховного процесу з предмета у ВНЗ.

Зазначимо, що процес професійної самореалізації викладача ВНЗ ми вважаємо певним способом життєдіяльності людини, який включає набуття нею необхідних фахових компетенцій та якостей у міру виникнення потреби в них. Це триває протягом усього періоду професійної діяльності після завершення навчання у базовому ВНЗ, тобто, охоплює другий і третій із зазначених вище етапів, а також характеризується певною стратегією з погляду менеджменту. Для забезпечення поступового ефективного становлення та розвитку викладача як фахівця важливим є управління цим процесом, коли вирішальне значення має система освіти – післядипломна і самоосвіта, що спрямовують і коригують просування за індивідуальною, наміченою конкретним викладачем, траєкторією розвитку, відповідно до розробленої ним стратегії.

Процес професійної самореалізації викладача є динамічним і самоорганізованим, відбувається тоді, коли він орієнтується передусім на внутрішні резерви. Як відомо, особистість розвивається через виникнення в її житті суперечностей. Основними внутрішніми суперечностями, які постають під час професійної самореалізації викладачів, є розходження між потребами, що з'являються, та досягнутим рівнем володіння засобами, необхідними для їхнього задоволення. У зв'язку з цим потреба викладача у професійній самореалізації має розглядатися як індивідуальна потреба в оволодінні знаннями, уміннями, навичками та якостями, що відповідають прогностичній моделі компетентності, тобто, тими, на думку фахівця, якими він має оволодіти для розв'язання життєво важливих проблем, що постають у професійній діяльності. При цьому задоволенням актуальних та потенційних потреб викладачів є оволодіння ними необхідними для професійної діяльності знаннями, вміннями, навичками, якостями як підвищення рівня володіння засобами задоволення потреб, що призводить до розв'язання наявних і виникнення вищого рівня суперечностей. Процес самореалізації як розвитку особистості викладача відбувається відповідно до законів діалектики – у вигляді руху по спіралі, оскільки розвиток особистості у процесі самореалізації не припиняється.

Потреби розуміються і розглядаються науковцями, по-перше, як динамічно активні стани особистості, що виражають її залежність від конкретних умов існування та породжують діяльність, спрямовану на зняття такої залежності; по-друге, – як рушійна сила розвитку особистості. Одночасно з виникненням потреб і формуванням на їх основі постають мотиви. Для пояснення причин поведінки людини, у тому числі у процесі самореалізації, використовується термін «мотивація».

За визначенням С.У. Гончаренка, мотив є спонукальною причиною дій і вчинків людини, а мотивація – системою мотивів або стимулів, що спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки [8]. Як мотиви, можуть поставати уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини, а одна й та сама діяльність може здійснюватися з різних мотивів.

Науковці О.М. Леонтьєв та С.Л. Рубінштейн виділяють зовнішню та внутрішню мотивацію [9; 10]. Зовнішня мотивація охоплює мотиви, що перебувають поза людиною та її діяльністю, такі, як різного роду стимули та заохочення, винагороди, надбавки до заробітної плати, просування по роботі тощо, заради чого людина буде вживати дій, докладаючи зусиль. Ця мотивація може лише зорієнтувати її на постановку та досягнення особистих цілей. Внутрішня мотивація – це те, що народжується у свідомості людини власне діяльністю, розуміння суспільної корисності у тому, що людина робить, задоволення від процесу та результату діяльності. Вона постає з потреб людини і безпосередньо спонукає її до діяльності як джерело, рушійна сила саморозвитку особистості через спонукання до досконалості.

Відповідно, вчені виділяють зовнішні та внутрішні мотиви. Зовнішні мотиви – це мотиви, що походять від зовнішніх особистих утворень, таких, як престижність, самоствердження тощо. Вони не стосуються змісту, процесу, результатів діяльності безпосередньо і можуть охоплювати бажання стати фахівцем високого рівня, продемонструвати свої можливості, прагнення ствердитися серед друзів та колег, бути оціненим високо, небажання бути гіршим за інших, розуміння значення професійного самовдосконалення на майбутнє. Внутрішніми мотивами є ті, що походять від предмета мислення. Вони безпосередньо пов'язані з процесом і результатом діяльності. До них варто віднести бажання та прагнення фахівця пізнавати нові факти, опанувати знання, оволодівати способами дій, захопленість процесом професійного розвитку та самореалізації тощо.

Отже, якщо у викладача ВНЗ постає потреба у професійній самореалізації, то в нього з'являється мотивація до відповідної поведінки та діяльності як сукупність ієрархії зовнішніх і внутрішніх мотивів певних дій. Зауважимо, процес професійної самореалізації характеризується взаємним впливом діяльності на мотивацію та мотивації на діяльність: незадоволеність фахівця власним рівнем професійного або особистісного розвитку взагалі породжує нові мотиви, а поява нових мотивів спричиняє появу нових, більш досконалих видів діяльності. При цьому мотивація самореалізації має індивідуальний характер залежно від потреб кожної конкретної особистості, тому вирішальну роль у цьому процесі відіграє саме внутрішня мотивація.

Наголосимо, мотивація тісно пов'язана з емоційною сферою особистості. Як позитивні, так і

негативні емоції мотивують, спонукають людину до певних дій, а мотив, що втілює позитивний емоційний стан особистості, є каталізатором процесу самореалізації і перетворюється на інтерес; тому за емоційною модальністю мотиви також можна поділити на позитивні та негативні.

Вчені пропонують різні класифікації мотивів, однак ми дотримуємося класифікації М.І. Алексєєвої [11] та А.К. Маркової [12], які виділяють пізнавальні та соціальні мотиви, що, своєю чергою, також поділяються на певні групи. Серед них: змістовно-пізнавальні, операційно-пізнавальні, самоосвітні, широкі соціальні, вузькі соціальні, або позиційні, та негативні мотиви. В ідеалі, змістовно-пізнавальні, операційно-пізнавальні, мотиви самоосвіти, широкі соціальні та вузькі соціальні, або позиційні мотиви мають бути позитивними, стимулюючи процес професійної самореалізації викладача. Проте негативні мотиви, що становлять окрему відповідну групу, також можуть спонукати до конструктивних змін у поведінці та діях, спрямованих на поліпшення фахової діяльності, або до зміни сфери діяльності взагалі. Зауважимо, що той самий мотив може мати різну емоційну модальність для різних осіб або за різних обставин. Так, наприклад, для одного викладача необхідність відвідувати курси підвищення кваліфікації або складати кандидатські екзамени може бути позитивним мотивом, стимулюючи процес професійної самореалізації, а для іншого – негативним, гальмуючи інтерес до професійної діяльності взагалі. Спостерігається явище, коли той самий мотив у різний час є то позитивним, то негативним: молодий викладач може, розпочавши професійну діяльність у ВНЗ, відчувати відсутність інтересу до фаху, однак згодом це може спонукати його до пошуку шляхів подальшого фахового самовдосконалення у процесі самореалізації.

Це пояснюється тим, що мотиви можуть актуалізуватися під впливом певної ситуації, коли постають відповідні потреби і цілі, і, навпаки, активізація певних диспозицій спричиняє зміну ситуації, точніше її сприйняття суб'єктом. Практично будь-яку дію людини у процесі самореалізації, що характеризується індивідуальною стратегією, варто розглядати як подвійно детерміновану: диспозитивно і ситуаційно. За такої детермінованості кожним викладачем ВНЗ на основі внутрішньої мотивації вибудовується індивідуальна траєкторія процесу професійної самореалізації, що є самоорганізованою системою. Вона залежить від когнітивної компетентності, честолюбства, амбітності, асертивності, ділової контактності, рівня домагань, діловитості фахівця, що є внутрішніми детермінантами успішної професійної самореалізації.

Самореалізація особистості, як і будь-який процес, потребує управління, менеджменту як системи прийняття і реалізації рішень, спрямованих на досягнення оптимального варіанта використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, що виконує функції планування, організації, мотивації

та контролю. Однак традиційний зовнішній менеджмент (менеджмент системи освіти) не забезпечує активізації творчого потенціалу конкретного викладача ВНЗ та оптимальних умов руху за такою траєкторією особистісно-професійного зростання, затребуваного конкретним фахівцем. Для нього вирішальну роль відіграють самоорганізація, саморегуляція, самоконтроль, оскільки він – вже сформована особистість і прагне свідомо управляти динамікою свого життя, активізувати вміння долати перешкоди і вирішувати проблеми, що постають під час фахової діяльності у ВНЗ, виходячи з певної мотивації та визначаючи відповідну стратегію для досягнення поставленої мети. Оскільки кожна людина є творцем свого життя у сенсі траєкторії професійного розвитку, процес самореалізації в професії є стратегічним індивідуально-креативним процесом, націленим на певний результат, як копітка і наполеглива робота над собою з метою залучити весь творчий потенціал, максимально реалізувати власні можливості і здібності, оптимально використовуючи час і зусилля, засвоїти необхідні фахові компетенції, тобто, досягти потрібного рівня професійної компетентності.

Таким послідовним і цілеспрямованим самостійним використанням фахівцем апробованих і практичних прийомів роботи з метою підвищення ефективності виконання дій і досягнення поставленої ним мети є самоменеджмент (внутрішній менеджмент або менеджмент самої особистості), який дає змогу виконувати роботу з мінімальними витратами, визначаючи цілі та досягаючи їх, уникаючи поспіху і стресів, підвищуючи мотивацію, уникаючи помилок тощо. І, найголовніше, – підвищувати професійну кваліфікацію, досягаючи особистісних і професійних цілей в оптимальний спосіб, втілюючи індивідуальну стратегію процесу самореалізації, відповідно до внутрішньої мотивації особистості. Кожен фахівець є керівником свого професійного розвитку, тому й у стратегії професійної самореалізації викладача ВНЗ ключову роль відіграє самоменеджмент, мета якого – максимально використовувати особисті можливості і час, усвідомлено управляти своїм професійним розвитком і переборювати зовнішні обставини як на роботі, так і в особистому житті, досягаючи поставленої цілі – підвищення рівня професійної компетентності.

У наш час самоменеджмент досліджується переважно в економіці та психології з позицій науки управління як організація керівником своєї власної діяльності, спираючись на чітке планування робочого й вільного часу. Він є перспективним напрямом наукових досліджень у педагогіці й андрагогіці, зокрема, під час підготовки та перепідготовки фахівців різних галузей науки і техніки, готових до подальшого професійного самовдосконалення.

Розглянувши становлення викладача як процес, що розпочинається після закінчення загальноосвітньої школи, ми виділили у ньому такі етапи: початкового професійного становлення фахівця як

навчання у базовому ВНЗ, професійної адаптації як пристосування до конкретних умов діяльності і безпосередньої самореалізації в подальшій трудовій діяльності. Процес професійної самореалізації викладача ВНЗ вважаємо певним способом життєдіяльності людини, який виражає процес набуття нею необхідних фахових знань, умінь, навичок та якостей у міру виникнення потреби в них. Він триває протягом усього періоду професійної діяльності після здобуття освіти у базовому ВНЗ. Втілення стратегії професійної самореалізації кожного конкретного викладача ВНЗ, що базується на відповідній внутрішній мотивації, визначається самоменеджментом, оскільки саме він припускає саморозвиток особистості, заснований на самопізнанні, самовизначенні, самоврядуванні, самовдосконаленні, подоланні стереотипів свідомості, самоконтролі, що найбільше сприяє самореалізації в обраній сфері діяльності та розвитку професійної компетентності.

Література

1. *Вахромов Е.Е.* Самоактуализация и жизненный путь человека / Е.Е. Вахромов // Прикладная психология и психоанализ. – 2001. – № 4. – С. 39–47.
2. *Вівчарик Т.П.* Психологічні механізми самореалізації жінки (на прикладі жіночої молоді, включеної у творчу професійну діяльність): дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Т.П. Вівчарик; Чернівецький державний університет ім. Ю.Федьковича. – Чернівці, 2000. – 200 с.
3. *Гасюк М.Б.* Психологічні особливості самоактуалізації сучасної жінки: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / М.Б. Гасюк; Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2002. – 200 с.
4. *Кулешова О.В.* Психологічні особливості особистісної самореалізації викладача вищого навчального закладу: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / О.В. Кулешова; Національна академія Державної прикордонної служби імені Б.Хмельницького. – Хмельницький, 2007. – 179 с.
5. *Леонтьев А.Н.* Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
6. *Чернявская Г.К.* Личность: проблемы самореализации / Г.К. Чернявская // Социально-политический журнал. – 1996. – № 4. – С. 134–143.
7. *Абсаямова Я.В.* Професійна адаптація молодих викладачів іноземної мови до роботи у вищих технічних навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Я.В. Абсаямова. – К., 2005. – 206 с.
8. *Гончаренко С.У.* Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
9. *Леонтьев А.Н.* Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1959. – 495 с.
10. *Рубинштейн С.Л.* Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2004. – 713 с.
11. *Алексеева М.І.* Мотиви навчання учнів: посібник [для вчителів] / М.І. Алексеева. – К.: Вища школа, 1974. – 120 с.
12. *Маркова А.К.* Мотивация учения и ее воспитание у школьников / А.К. Маркова. – М.: Педагогика, 1983. – 65 с.

Анонси

Яна АБСАЛЯМОВА

Роль самоменеджменту в стратегії професійної самореалізації викладача ВНЗ

У статті розкриваються сутність та важливість процесу професійної самореалізації викладача вищого навчального закладу. Обґрунтовується значення самоменеджменту щодо стратегії його професійної самореалізації. Визначаються напрями подальших наукових досліджень означеної проблеми.

Ключові слова: професійна самореалізація, стратегія професійної самореалізації викладача ВНЗ, потреба, мотив, мотивація, самоменеджмент.

Яна АБСАЛЯМОВА

Роль самоменеджмента в стратегии профессиональной самореализации преподавателя вуза

В статье раскрывается сущность и важность процесса профессиональной самореализации преподавателя высшего учебного заведения. Обосновывается значение самоменеджмента в стратегии его профессиональной самореализации. Определяются направления дальнейших научных исследований обозначенной проблемы.

Ключевые слова: профессиональная самореализация, стратегия профессиональной самореализации преподавателя вуза, потребность, мотив, мотивация, самоменеджмент.

Yana ABSALYAMOVA

The role of self-management in the strategy of professional self-actualization of the teacher of higher educational establishment

In the article the essence and importance of professional self-actualization process of the teacher of higher educational establishment are explained. The importance of self-management in the strategy of his professional self-actualization is proved. The directions for further studies of the problem are defined.

Keywords: professional self-actualization, strategy of professional self-actualization of the teacher of higher educational establishment, need, motive, motivation, self-management.

ПОДІЇ, ЗАХОДИ, ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Павло Полянський: «Зараз у регіонах Донбасу найголовніше – безпека учнів, батьків і вчителів»

1 вересня в Українському кризовому медіа-центрі відбувся брифінг щодо впровадження антиміної кампанії у навчальних закладах Донбасу задля безпеки дітей у Луганській і Донецькій областях. Про те, як розпочався навчальний рік і які заходи антиміної кампанії уже здійснюються й плануються, інформували заступник Міністра освіти і науки Павло Полянський, голова дитячого фонду ЮНІСЕФ Джованна Барберіс та директор департаменту реагування на надзвичайні ситуації Державної служби з надзвичайних ситуацій Григорій Марченко.

Павло Полянський зазначив, що українські школярі успішно розпочали свій перший цьогорічний урок «Україна – єдина країна». На жаль, і не з власної вини, до цієї ініціативи не змогли долучитися учні тимчасово окупованого Криму і учні тих регіонів Донбасу, де тривають бойові дії та пряме вторгнення російських військ.

Загалом у мирних населених пунктах Луганської області навчання розпочали 250 шкіл (46,3 тис. учнів), у Донецькій області – 547 шкіл (155 тис. учнів). Заступник Міністра наголосив: «Ніякого навчального процесу у населених пунктах, непідконтрольних українській армії і де тривають бойові дії, не може бути». У цих регіонах навчальний рік буде розпочинатися лише за мирної ситуації, а також – цілковитої безпеки в населених пунктах та навчальних закладах.

Саме з метою створити безпечне середовище для дітей у звільнених регіонах Донбасу було й розроблено спільну антиміну кампанію за участі ЮНІСЕФ, Міністерства освіти і науки та Державної служби з надзвичайних ситуацій. Окрім того, МОН ще у липні розробило Методичні рекомендації для педагогів щодо особливостей спілкування з дітьми про ризики вибухонебезпечних предметів (<http://www.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/2670->).

Григорій Марченко поінформував, що за два місяці в Луганській і Донецькій областях було знешкоджено 16 600 вибухівок.

Джованна Барберіс у своєму виступі наголосила: «Ми хочемо збільшити знання дітей про вибухонебезпечні предмети, аби посилити їхню безпеку і запобігти ризикам для життя». Тож сьогодні головна ціль співпраці МОН, ЮНІСЕФ і Державної служби з надзвичайних ситуацій – вберегти життя і здоров'я кожної дитини від наслідків воєнної агресії Росії на Сході України.

Окрім того, вже зараз Міністерство освіти і науки та ЮНІСЕФ планують розроблення наступної кампанії з психологічної реабілітації дітей, які стали свідками чи учасниками воєнного конфлікту на Донбасі.

За інф. офіційного сайту МОН України